

Približno do leta 1971 so gorskim vodnikom dovoljevali ločeno pravico vodenja po nadelanih potih in/ali za plezalne vzpone in/ali visokogorsko smučanje v Julijskih in/ali Kamniško-Savinjskih Alpah in/ali Karavankah in/ali Pohorju. Po tem letu je skladno z razvojem gorništvja nasploh in gorskega vodništva po mednarodnih merilih za naziv gorskega vodnika moral vsak izprašan in potrjen slovenski gorski vodnik obvladati tako vodenje po nadelanih poteh kot tudi plezanje in turno smučanje v domačih in tujih gorah.

Vsi registrirani gorski vodniki so leta 1996 dobili nov znak z vgrviranim imenom in priimkom na prednji strani ter s staro številko na hrbtini strani. Ob registraciji za leto 1997 bodo dobili še nove izkaznice. Številka izkaznice se bo ujemala s številko znaka.

Na novem znaku je za razliko od dosedanjega s privoljenjem avtorja inž. **Vlasta Kopača** spremenjen le napis. Izkaznica je zasnovana po vzorcu izkaznic, kakršne imajo članice Mednarodne zveze gorskih vodnikov UIAGM/IVBV, popolnoma na novo in je delo gorskega vodnika **dr. Janeza Duhovnika**.

Kar neverjetno so nekatere ugotovitve, do katerih sem se dokopal med iskanjem podatkov za najnovejši seznam slovenskih gorskih vodnikov. Skoraj neverjetno se sliši, da **Ante Mahkota** ne ve številke izkaznice in znaka, ker je tako eno kot drugo izgubil. Prav tako neverjetno je, da vsi samo domnevajo o številki **3 dr. Franceta Avčina**, sorodniki ali muzejci pa vsaj

izkaznice nimajo. Prav neverjetno je naposled, koliko administrativnih napak pri vodenju evidenc je napravila Planinska zveza Slovenije.

STAROSTE GORSKEGA VODNIŠTVA

Vsi podatki so na voljo pri meni. Če bi kdo v seznamih odkril kakršnokoli napako ali našel katero od manjkajočih števil izkaznice ali znaka, naj to sporoči na mojo domačo telefonsko številko 061/443-671.

Na Seznamu izprašanih in potrjenih gorskih vodnikov po drugi svetovni vojni in po registraciji ZGVS je zdaj 151 gorskih vodnikov. Večina lastnikov prvih 15 izkaznic in znakov je že pokojnih: številko 1 je imel **Joža Čop**, številko 2 **Miha Potočnik**, številko 3 **Franc Avčin**. Številko 4 ima **Janez Krušič**, številko 5 **Janez Brojan starejši**. Številko 6 je imel **Maks Medja**, številko 7 **Karol Korenini**, številko 8 **Uroš Župančič** in številko 9 **Stane Koblar**. Številko 10 ima **Jaka Čop**, številke od 11 do 16 so imeli pokojni gorski vodniki **Andrej More**, **Pavle Kemperle**, **Lojze Kraiger**, **Dolfe Kramžar**, **Dušan Gradišnik** in **Fedor Košir**, vodniška znaka s številčkama 17 in 18 imata **Tone Svetina** in **Marjan Keršič-Belač**.

Najstarejši slovenski gorski vodnik je **Janez Brojan** starejši iz Mojstrane, ki je letos dopolnil 90 let starosti, najmlajša sta **Rado Nadvešnik** iz Stahovice pri Kamniku in **Franc Markič** iz Kranja, ki sta stara 31 let.

OB STOLETNICI USTANOVITVE SOŠKE PODRUŽNICE SPD

SOŠKA PODRUŽNICA IN NJENI DEDIČI

ŽARKO ROVŠČEK

Provokacije nemško-avstrijskega planinskega društva (DÖAV) v slovenskem gorskem svetu so ob sklepu osemdesetih let prejšnjega stoletja dosegle vrhunec. Kranjska sekcija DÖAV je pod Triglavom leta 1887 zgradila svojo kočo, imenovano Triglavhütte, ki jo je ob otvoritvi znani slovenski odpadnik **Deschmann** pospremil z oholimi nemškimi besedami: »In ti, očak Triglav, varuj s svojo roko našo nemško zemljo!« Proti tej predrznosti sta združeno nastopila celo dnevnikar Slovenec in Slovenski narod, ki sta si bila običajno v laseh. Val ogorčenja je zajel vso slovensko planinsko javnost, vendar se je kmalu tudi polegel.

Kranjska sekcija DÖAV pa je spet poskrbela za novo izzivanje slovenskih nacionalnih čustev z označbo poti in postavitvijo nemških kažipotov v okolici Ljubljane. Tako dejanje ni moglo ostati brez odgovora in med skupino narodnjakov je dozorel sklep o ustanovitvi Slovenskega planinskega društva (ustanovni občni zbor 27. februarja 1893 v Ljubljani). Temu dogodku, ki je bil bolj obramba pred nemškim vplivom na slovenskih tleh kot izraz navdušenja nad planinstvom, so sledile ustanovitve podružnic po Sloveniji. Med njimi najdemo tudi novo podružnico v Tolminu.

Pravila

Šiške podružnice, Slovenskega planinskega društva s sedešom v Tolminu

I. Ime in sedež

§1. Podružnica se imenuje: Šiške podružnice Slovenskega planinskega društva v Štjubičani in ima svoj sedež v Tolminu.

§2. Namen.

§3. Podružnica je namenjena spomenu in ohranjanju in planinske, ter posebno ženskega občinstva po tovarstvu po šiški dolini, ter podpirati v tem smislu delovanje Slovenskega planinskega društva v Štjubičani, čegar spominskih je najljubše in da se to podružnica.

Faksimile prvih pravil Soške podružnice SPD

UGODNE RAZMERE ZA USTANOVITEV

Priprave na ustanovitev podružnice SPD v Tolminu je z naslednjo notico pozdravil tudi takratni Planinski vestnik: »Za vso Soško dolino snujejo ondotni rodoljubi »Slov. plan. društva« podružnico z imenom »Soška podružnica« in stanoviščem v Tolminu. Ustanovni shod oživotvori še ta mesec to novo sotrudnico našo, kateri namen bode razkrivati in razglašati obilne krasote Soške doline. 525

Dr. Karl Triller, prvi predsednik Soške podružnice

Živela nova podružnica in nje ustanovitelj, ki so pomagali uresničiti našo prisrčno željo!

Val ustanavljanja različnih društev z narodnostno-obrambno vsebino, ki je sledil »Lavričevi« Narodni čitalnici (1862), je imel v Tolminu ugodna tla tudi za podružnico SPD. V februarju 1896 so se tolminski rodoljubi sešli na osnovalnem shodu. Glavna pobudnika ustanovitve sta bila odvetnik **dr. Karl Triller** in sodni pristav **Andraž Jeglič**. Zbrala sta 37 članov od Soče v Trenti in Loga pod Mangartom do Kanala in po zapletih v zvezi z odobritvijo pravil na c. kr. namestništvu in Trstu je imela Soška podružnica 17. junija 1896 ustanovni občni zbor. V novi odbor podružnice so bili izvoljeni dr. Karl Triller, odvetnik v Tolminu, kot predsednik, **Ignacij Kovačič**, veleposestnik pri sv. Luciji kot podpredsednik, **Andraž Jeglič**, c. kr. sodni pristav v Tolminu kot tajnik in **Valentin Marušič**, c. kr. davčni nadzornik kot blagajnik. Ostali odborniki so bili **Rudolf Fazan** — c. kr. geometer iz Tolmina, **Ivan Grzelj** — nadučitelj pri sv. Luciji, **Anton Križnič** — posestnik in trgovec v Kanalu, **Alojzij Sorč** — c. kr. poštar in Bovicu, in **Andrej Vrtovec** — učitelj in posestnik iz Tolmina (Soča, 19. 6. 1896).

Zbor je sprejel podružnična pravila in določil najnujnejša dela, kot na primer označbo najzanimivejših poti, opozarjanje planinskih krogov na naravne lepote Posočja v Vestniku, organizacijo planinskih izletov in priprave na gradnjo koče na Krnu.

Že isto leto so za svoje člane orgnaizirali odmeven izlet na Matajur. O njem je v Vestniku (PV 1896, str. 132) pod oznako »priobčil-X« obširneje poročal učitelj **Anton Stres** in izrazil takratno razpoloženje v podružnici s stavkom: *»Dal Bog, da bi se polagoma čvrsto in krepko razvilo tudi v romantični Soški dolini slovensko planinstvo!«*

Za to je imel vse razloge, saj je v Posočju takrat delovala ambiciozna primorska sekcija DOAV, ki se ni hotela odzvati na predlog Soške podružnice, da bi na njenem teritoriju uporabljali dvojezične oznake. Kar ni šlo zlepa, so morali uveljaviti bolj na silo. Podružnica je imela svoj nacionalno obarvan program, od katerega ni bila pripravljena odstopati. Kasneje so ji šla na roko tudi županstva občin na njenem območju, ki so ji dala dovoljenja za gradnjo planinskih poti in postojank. Z ustanovitvijo drugih podružnic na današnjem Primorskem so bili nemški apetiti ustavljeni.

ZAČETNO OBDOBJE DR. KARLA TRILLERJA

Štiri leta bivanja dr. Trillerja v Tolminu so odločilno vplivala na začetni zagon in Soška podružnica se je kar dobro postavila na noge. Označila in uredila je številne poti v ožji in širši okolici Tolmina in organizirala več društvenih izletov. Zelo uspešen je bil skupni izlet Soške in Radovljijske podružnice z ljubljanskim osrednjim društvom v Bohinj. Srečanje je imelo svoj odmev tudi v Planinskem vestniku (PV 1898, str. 109), v katerem je poročevalec napisal: *»Prepričali pa bodo izleti te vrste naše nasprotnike o sili skromnega SPD, in iznenadeni bodo vnovič, kakor so jih presenetili — posmehalce — mogočni Aljaževi braniki na našem Triglavu.«* Istočasno so bile uspešno končane tudi priprave za gradnjo postojanke na Krnu.

Dr. Triller se je leta 1899 preselil v Ljubljano, krmilo podružnice pa je prevzel **Anton Devetak**, poštar iz Tolmina.

OTVORITEV TRILLERJEVE KOČE NA KRNU

Leta 1900 so sprejeli nekaj novih članov iz Kanala in Gorice, kasneje pa tudi iz Cerknega. Od ustanovitve naprej se je število gibalo okrog 47. Zavedali so se pomembnosti takojšnje zgraditve koče na Krnu, zato so zanjo zastavili vse sile. V tekmi s tujci ni bilo časa čakati na počasno pritekanje denarja od članarine in različnih dobrotnikov, ampak je moral odbor najeti posojilo. 21. avgusta leta 1900 so ob prisotnosti podružničnega tajnika **Ivančiča** pod vrhom Krna položili temeljni kamen za bodoči lesen dvoetažni objekt, ki naj bi v tlorisu meril 4.80 x 5.80 metra in nudil zavetje za 16 obiskovalcev. Uspešno so prebrodili težave, povezane s transportom in gradnjo. Spomladi leta 1901 je bilo vse nared za otvoritveno slavlje, ki so ga na željo Češke podružnice premaknili na 5. avgust. V tedanjem slovenskem tisku ni manjkalo spodbudnih besed, ki so dajale duška nacionalnemu ponosu ob tej novi zmagi nad tujci v naših gorah.

Že na predvečer otvoritve so se z različnih strani bližale vznožju Krna številne skupine planincev. Spremljalo jih je bučno streljanje iz topčev in rakete. Sončnega in jasnega dne se je kakih 150 udeležencev slavja zbralo pod vrhom Krna na višini 2000 metrov, kjer je stal nov objekt. Uvodni nagovor je imel predsednik podružnice **Anton Devetak**, za njim pa so se zvrstili **dr. Foerster** v imenu osrednjega odbora SPD, publicist **Andrej Gabršček** in zastopnik Češke podružnice **prof. Chodounsky**. Kaplan **Seljak** iz Tolmina je kočo blagoslovil, tajnik **Ivančič** pa je spregovoril o zaslugah dr. Trillerja za ustanovitev podružnice in o njegovem trudu, da se postavi koča na Krnu. Dr. Triller se je med bučnimi ovacijami ginjen zahvalil za pozornost, ki mu jo je namenila Soška podružnica s poimenovanjem nove koče po njem. Ljudska veselica s petjem in harmoniko se je še dolgo nadaljevala, saj so se ljudje zavedali pomembnosti dogodka za planinstvo in slovenstvo v Posočju. **Andrej Gabršček** je ob tem zapisal (Goriški Slovenci I. — Lj. 1932, str. 124): *»Ob prisrčni zabavi so zrla naše oči tja do Benetk, ne sluteče, da bo po petnajstih letih naš Krn središče najhujših vojnih metežev...«*

Sledilo je težko obdobje za podružnico, ki so jo dolgovi pritisnili k tlom in ji jemali polet. Že prva zima je pokaza-

la, da za snežne razmere na Krnu nova koča ni na primernem kraju.

V mrtvilo, ki je zavladalo v Tolminu, je postajal v Posočju vse bolj aktiven češki akademski krožek, v nekaterih krajih pa so pričeli ustanavljati nove podružnice, kot na primer v Trstu, Cerknem in Ajdovščini. Na aktivnost je verjetno precej vplivala tudi daljša bolezen predsednika Devetaka, ki je leta 1905 umrl. V zadnjem obdobju pred njegovo smrtjo je prevzel pobudo tajnik **Lasič**. Njemu so tudi pripisali zasluge za ponoven porast članstva. V letu 1904 se je število povzpelo na 208.

NOV ODBOR IN PREDSEDNIK DR. GRUNTAR

5. marca 1905 je bil na občnem zboru podružnice izvoljen nov odbor z odvetnikom **dr. Rudolfom Gruntarjem** na čelu. Člani odbora so se takoj spopadli z neurejenim finančnim stanjem. Najbolj trd oreh so predstavljale kreditne obveznosti iz časov gradnje Trillerjeve koče. Dokaz, da je po zatišju delo spet steklo, so bili ponovni skupni izleti, ki so imeli namen gojiti družabnost in občutek pripadnosti podružnici, kar je bilo potrebno za kolektivno opravljanje zastalnih nalog.

Sneg je že v prejšnjem letu Trillerjevo kočo tako poškodeval, da ni bilo več možno prenočevati v njej. V letu 1905 pa jo je popolnoma stisnil k tlom. Odborniki so se odločili postaviti novo zavetišče 200 korakov višje, v bolj varnem območju, in zanj delno uporabiti les stare postojanke. Pripravili so predračun in načrte ter v Planinskem vestniku objavili poziv vsem Slovencem, naj s prispevki podprejo gradnjo. Navedeno so utemeljevali s tem, da bodo z novo kočo naši kraji ohranili slovenski značaj, ko bo po otvoritvi bohinjske železnice tujcem s severa odprta pot k nam.

Odbor podružnice je bil po občnem zboru 14. januarja 1906 v glavnem obnovljen. Dr. Gruntar je še naprej ostal predsednik, tajniške posle pa je prevzel **Anton Kutin**. Veliko skrb so posvečali članstvu, saj so bili prihodki od članarine najbolj zanesljiv finančni vir za delovanje. V tem letu je število članov doseglo vrhunec v vsej zgodovini Soške podružnice (280 članov). Zelo zgovoren podatek je njihova struktura: 68 učiteljev, 54 trgovcev in obrtnikov, 42 uradnikov, 21 duhovnikov, 18 posestnikov, 14 juristov, 3 zdravniki, 48 članov drugih stanov, 5 društev in 3 županstva (Kobarid, Podgora, Ponikve).

FINANČNE TEŽAVE IN ODLOŽITEV GRADNJE

Goriški odsek Soške podružnice je postajal vse močnejši. Občnemu zboru 14. februarja 1907 je poslal bogato pisno poročilo še **dr. Tuma**, vendar je istočasno kot zaupnik za Gorico zaprosil za razrešitev. Pod vtisom preteklih dolgov je odbor ponovno odložil začetek gradnje koče na Krnu, ki so jo sklenili imenovati po **Simonu Gregorčiču** (umrl je leto poprej). V tem času so namreč izdelali bolj realen predračun za nov objekt, ki je izkazal še enkrat večje stroške od prvotno ocenjenih. Vzdrževanje in gradnja novih poti pa so tudi zahtevali precejšnja sredstva. Na novo so markirali pristope na Krn, Sv. Goro, Sv. Gendro in Trstelj. Ob-

novili so tudi stare poti: čez Škrbino v Bohinj, na Migovec, s planine Sleme na Krn, iz Bovca na Rombon in Prestreljenik ter iz Moznice na Črnjelo in Jerebico. Blagajniško poročilo v letu 1908 je pričalo, da se je podružnica izkopalala iz preteklih dolgov, vendar na račun prispevkov za Gregorčičevo kočo na Krnu. Predsednik dr. Gruntar je zaradi nerednega plačevanja članarine prav posebej pozval člane k disciplini in med drugim rekel, da je »dolžnost vsakega rodoljuba, brez razlike v mišljenju, da podpira naše društvo, ker brani s tem slovensko posest«.

1. avgusta 1909 je bila ob navzočnosti 150 planincev odprta Češka koča v Koritnici, delo Soške podružnice pa je v tem in naslednjem letu popolnoma zamrlo. Po ustanovitvi Goriške podružnice (iz nekdanjega odseka) leta 1911 je število članov zdrknilo na 133, leto kasneje

Dr. Rudolf Gruntar je bil najdlje predsednik podružnice

pa na 100. Na zadnjem občnem zboru pred prvo svetovno vojno so izvolili nov odbor, ki ga je še naprej vodil dr. Gruntar.

Uresničila se je zla slutnja »goriškega slavčka« in dolina Soče z obdajajočimi gorami je postala prizorišče svetovnega spopada, zloglasne soške fronte. Dotodanji napori Soške podružnice so v hipu izgubili svoj smisel, načrti so bili pokopani in članstvo se je razpršilo.

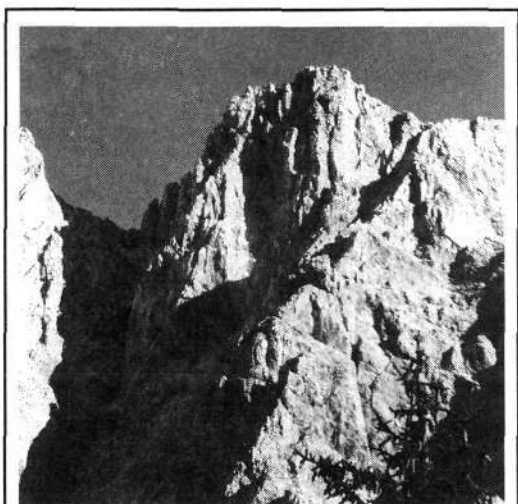
TEŽKE RAZMERE MED OBEMA VOJNAMA

Primorce je glavno razočaranje čakalo kmalu po koncu prve svetovne vojne. Ostali so ločeni od matične domovine, na ozemlju Italije. Onemogočeno je bilo sodelovanje podružnic tega območja z SPD onstran meje. Vojna je pustila žalostno podobo na planinskih objektih: poškodovani kaninska in mangartska koča, izropana koča v Koritnici, kočo na Vrščicu pa so zasedli italijanski financarji. Številne poti v posoškem visokogorju so bile uničene. Objektov se je kasneje polastil CAI. Na zboru delegatov SPD konec leta 1919 so predstavniki tržaške, goriške, soške in cerkljanske podružnice predstavili razmere na Primorskem. Prevladal je sklep, da se kljub pičlim možnostim za delovanje podružnice še obdrži in poskuša delovati naprej preko posameznikov.

Z razpustom Goriške podružnice (občni zbor 19. 1. 1923 v Ljubljani) je propadel še zadnji poskus ustanovitve nove planinske organizacije na Primorskem.

V okviru obstoječih narodnostno in politično naprednih društev na Primorskem so z ustanavljanjem planinskih in turistovskih odsekov poskušali oživljati slovensko planinstvo na zasedenem območju. V akademskem društvu Balkan v Trstu so, na primer, ustanovili planinski odsek, ki je podpiral prerajeno planinsko društvo v Trstu in ostale podružnice. V mladinskih društvih so ustanovili tako imenovane »turistovske odseke«. V akademskem društvu Adria v Gorici pa so osnovali Počitniško zvezo z nalogo razširjanja »turistike« med mladino. Prav vse je doletela usoda ostalih slovenskih društev, ki jih je naraščajoči fašizem pokončal.

V takih pogojih je izgubljala polet tudi Soška podružnica. Viri o njenem delovanju po prvi svetovni vojni so zelo skopi. Iz dokumentov lahko razberemo le to, da je oživila dejavnost ter imela svoj odbor in zaupnike. Vendar pa so njene aktivnosti potekale predvsem med posamezniki. Na izkaznicah maloštevilnih članov je najprej kot predsednik podpisan **Jože Abram** (znan po nadimku »Trentar«), župnik pri Sv. Luciji. Kasneje je predsedništvo prevzel **Franč Štrukelj** z Modrejca. Ves čas po vojni je bil blagajnik **Viktor Sivec**, vrtnar iz

Odlom v Dovškem Gamsovcu

Pred dvema letoma smo v novembrski številki objavili kratek prispevek in fotografijo oblaka prahu, ki ga je povzročil velik odlom 6. avgusta 1994 v Dovškem Gamsovcu. Takrat se je močno kadilo, prah je sedal še več ur, tako da sta bila gozd in okolica koč v Krnici prekrita s prahom.

Odlom se lepo vidi s ceste na Vršič, pa tudi z grebenov nasproti Škrlatice. Objavljena fotografija kaže, da je šlo res za ogromen odlom, zato ni čudno, da je bila okolica koč v Krnici bela od prahu, saj se je po odlomu dvignil več kot 500 metrov visok oblak prahu.

Po grobih ocenah se je v odlomu zrušilo več tisoč kubičnih metrov skalovja.

Janez Zupan

Tolmina. Nekaj časa so imeli tudi dvojezične štampiljke.

Aretacijo Franca Štruklja (leta 1928), zadnjega predsednika, ki so mu Italijani zaplenili celotno društveno dokumentacijo, lahko štejemo za poslednji udarec že močno oslabiljeni podružnici. Člani so začasno podredili svoje cilje osvoboditvi Primorske izpod fašizma. Pri tem so jim bile dobrodošle tudi gorniške izkušnje. Korenine planinstva v Posočju pa so ostale in pognale takoj po osvoboditvi.

ILEGALNI PLANINSKI KLUB KRPELJ

Planinski klub Krpelj je bil primer planinske in narodnostne vztrajnosti v nemogočih razmerah okupirane Primorske. Na pobudo **Zorka Jelinčiča** ga je ustanovila peščica rodoljubov 16. marca 1924. Poimenovali so ga kar po krpeljih, nepogrešljivem rekvizitu pri zimskem vzponu na Porezen, kjer je bila ustanovitev. O delu kluba je Jelinčič poročal v jubilejni številki Planinskega vestnika (ob 60-letnici Soške podružnice) leta 1956 in v glasilu Naše jame (1960). Zbrano gradivo z nekaterimi novimi dognanji je objavljeno tudi v jubilejnem zborniku PD Tolmin (Stoletje planinstva na Tolminskem, 1996). Ilegalni PK Krpelj je deloval na področju planinstva in jamarstva. V času med obema vojnama so bili prav »Krpeljevi« člani v Planinskem vestniku znak za ostale Slovence, da italijanski škorenj na Primorskem ni uspel prav vsega pohoditi. Kako bi le, saj so bili nekateri »krpeljevci« prekaljeni člani odporniške organizacije TIGR.

»Krpeljevci« so se po letu 1930 razpršili na vse strani. Nekateri so zbežali pred italijansko hajko (priprave na drugi sodni proces), druge so zaprli, tretji pa so šli za kruhom. Po osvoboditvi jih najdemo pri snovanju nove planinske organizacije na Primorskem in Tolminskem.

PLANINSKO DRUŠTVO TOLMIN

Današnje planinsko društvo v Tolminu je torej dedič bogate planinske zgodovine. Ustanovljeno je bilo leta 1946 kot podružnica takratnega Planinskega društva Slovenije (kasnejša PZS).

Prvi predsednik društva je bil nekdanji »krpljevec« **Janez Vidmar**. Pomembno planinsko izročilo se je tako preneslo v povojno obdobje in plodno obrodilo.

Danes ima društvo široko razvejano dejavnost: od gospodarske, mladinske, alpinistične (Soški AO), jamarške do izletniške. Pod okriljem PD Tolmin deluje tudi postaja GRS. Planinci predstavljajo v Tolminu pomemben del javnega življenja, o čemer pričajo tudi njihov visok odstotek glede na skupno število prebivalcev.

Ob jubilejnem letu za planinstvo na Tolminskem se moramo zavedati, da planinska organizacija že od samih začetkov dalje ni obstajala samo zaradi planincev, ampak je del naše nacionalne kulture, zgodovine in samozavesti. Le takšna je lahko vsem ujmam navkljub preživela tudi Soška podružnica s svojimi dediči.

Vir: Stoletje planinstva na Tolminskem, jubilejni zbornik PD Tolmin. Tolmin 1996.